

Učinkovitost politika protiv pranja novca u državama u razvoju

Matezović, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:709492>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za financijsko pravo i financijsku znanost

Helena Matezović

**UČINKOVITOST POLITIKA PROTIV PRANJA NOVCA U DRŽAVAMA
U RAZVOJU**

Završni rad

Mentor:
prof. dr. sc. Sonja Cindori

Zagreb, 2025.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Helena Matezović, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Helena Matezović, v.r.

SADRŽAJ

1.	UVOD	3
2.	TEORIJSKI OKVIR I MEĐUNARODNI STANDARDI	5
2.1.	Povijesni razvoj politika protiv pranja novca	5
2.2.	Uloga međunarodnih organizacija	6
2.3.	Pregled ključnih mjera i preporuka	6
3.	MEĐUNARODNA SURADNJA I NADZOR	7
3.2.	Međunarodni mehanizmi suradnje i nadzora	7
3.3.	Nacionalni mehanizmi kontrole i nadzora	8
3.3.1.	<i>Hrvatska</i>	8
3.3.2.	<i>Nigerija</i>	8
3.3.3.	<i>Brazil</i>	8
3.4.	Razina suradnje s međunarodnim i europskim institucijama	9
3.4.1.	<i>Hrvatska</i>	9
3.4.2.	<i>Nigerija</i>	9
3.4.3.	<i>Brazil</i>	9
4.	KONFISKACIJA I POVRAT SREDSTAVA	10
4.1.	Izazovi u provedbi konfiskacije i povrata sredstava	10
4.2.	Nacionalni modeli konfiskacije i povrata sredstava	11
4.2.1.	<i>Hrvatska</i>	11
4.2.2.	<i>Nigerija</i>	11
4.2.3.	<i>Brazil</i>	12
4.3.	Međunarodni okvir za konfiskaciju i povrat sredstava	12
5.	PREGLED ZEMALJA	14
5.1.	Hrvatska	14
5.2.	Nigerija	14
5.3.	Brazil	15
6.	STUDIJE SLUČAJA	15
6.1.	Studija slučaja: "Operacija Lava Jato" u Brazilu	15
6.2.	Studija slučaja: Pranje novca kroz bankarski sustav u Hrvatskoj	16
6.3.	Studija slučaja: Korištenje ilegalnih financijskih mreža u Nigeriji	16

7.	KOMPARATIVNA ANALIZA	17
8.	ULOGA TEHNOLOGIJE U BORBI PROTIV PRANJA NOVCA	19
8.1.	Analitika velikih podataka i umjetna inteligencija	19
8.2.	Blockchain tehnologija.....	19
8.3.	RegTech i SupTech	20
9.	ULOGA PRIVATNOG SEKTORA.....	20
10.	UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA BORBU PROTIV PRANJA NOVCA	22
10.1.	Funkcioniranje institucija tijekom pandemije	22
10.2.	Izazovi i rizici tijekom pandemije.....	22
10.3.	Kriptovalute kao sredstvo pranja novca tijekom pandemije.....	23
11.	ANALIZA AKTUALNIH INICIJATIVA U EUROPSKOJ UNIJI	23
11.1.	Osnivanje Agencije Europske unije za borbu protiv pranja novca (AMLA)..	23
11.2.	Uredba o tržištima kriptovaluta (MiCA).....	24
11.3.	Šesta direktiva o suzbijanju pranja novca (AMLD6).....	24
11.4.	Europski pakt protiv pranja novca (EMPACT)	25
12.	ZAKLJUČAK.....	26
	LITERATURA.....	28

1. UVOD

Pranje novca predstavlja jedan od najvećih i najsloženijih izazova i problema modernog financijskog sustava, što se osobito odražava na gospodarstva zemalja u razvoju. Ovaj fenomen obuhvaća procese pretvaranja ilegalno stečenog novca u prividno legalna sredstva, što omogućuje kriminalnim skupinama i korumpiranim pojedincima da održe ilegalne aktivnosti te negativno utječu na ekonomski i socijalni razvoj. U zemljama u razvoju, gdje su institucije često slabije, a regulatorni sustavi nedovoljno razvijeni, problem pranja novca dodatno ugrožava političku stabilnost, gospodarski rast i povjerenje građana u pravosudni sustav.

Procjene pokazuju da između 2% i 5% svjetskog BDP-a godišnje ulazi u ilegalne financijske tokove što iznosi između 1.5 i 3.7 bilijuna dolara godišnje, a manje od 1% ilegalno stečenih sredstava se zapravo identificira i zaplijeni, što ukazuje na duboke strukturne probleme u globalnoj financijskoj regulativi.¹

Pranje novca može se definirati kao proces kroz koji se sredstva stečena kriminalnim aktivnostima, poput korupcije, trgovine drogom, trgovine ljudima ili utaje poreza, uvode u legalne financijske tokove. Ovaj proces obično uključuje tri faze: polaganje, preslojavanje i integraciju. Borba protiv pranja novca ključna je za sprječavanje financiranja terorizma, suzbijanje korupcije i jačanje integriteta financijskih sustava.

Zemlje u razvoju igraju važnu ulogu u globalnom financijskom sustavu, no njihova ranjivost na pranje novca proizlazi iz slabih institucionalnih kapaciteta, nedovoljno razvijenog pravnog okvira i visoke razine korupcije. U takvim sustavima pranje novca ne samo da omogućava financiranje organiziranog kriminala i korupcije, već i ugrožava ekonomski rast, destabilizira financijske institucije i smanjuje povjerenje investitora.

Pranje novca u ovim zemljama često je povezano s ilegalnim trgovinama, izbjegavanjem plaćanja poreza i zloupotrebom javnih sredstava. Osim toga, nedostatak koordinacije i resursa otežava provedbu međunarodnih standarda, što dodatno otežava borbu protiv ovog problema. Korištenjem anonimnih kompanija, offshore financijskih centara i digitalnih financijskih tehnologija (kriptoimovina, fintech platforme, digitalne transakcije), kriminalci lako zaobilaze regulatorne sustave.

¹ Cassara, J.A.; *Countering International Money Laundering: Total Failure is Only a Decimal Point Away*, 2017, str. 17

S druge strane, mnoge države u razvoju, suočene s političkim i pravnim izazovima, često nemaju kapacitete za učinkovitu provedbu *anti-money laundering* (dalje u tekstu: AML) politika, dok istovremeno razvijene zemlje i financijski centri omogućuju sigurna utočišta za ilegalni kapital.

Cilj ovog rada je istražiti i analizirati učinkovitost politika protiv pranja novca u odabranim zemljama u razvoju (Nigerija, Brazil i Hrvatska) kroz pregled njihovih zakonskih okvira, institucionalnih kapaciteta, razine provedbe međunarodnih standarda i komparativnu analizu. Brazil i Nigerija kao dvije velike ekonomije u razvoju bore se s korupcijom, organiziranim kriminalom i prekograničnim financijskim tokovima, dok Hrvatska, kao članica Europske unije, nastoji uskladiti svoje AML politike sa strogim standardima EU i FATF-a. Također, rad će istražiti glavne izazove s kojima se te zemlje suočavaju te identificirati primjere dobre prakse koji mogu služiti kao model za druge države u sličnoj situaciji.

Metodologija uključuje analizu sekundarnih izvora poput međunarodnih izvješća (FATF, UNODC, Moneyval, Svjetska banka), komparativnu analizu zakonskih okvira te pregled literature koja obuhvaća čimbenike uspješnosti i prepreke u borbi protiv pranja novca. Rezultati ovog istraživanja pružit će širu sliku o ulozi politika protiv pranja novca u jačanju financijske stabilnosti i pravosudnih sustava u zemljama u razvoju.

Ključno pitanje koje se istražuje je: Koliko su AML politike u državama u razvoju doista učinkovite, te kakve reforme su potrebne kako bi se povećala njihova uspješnost u globalnoj borbi protiv financijskog kriminala?

2. TEORIJSKI OKVIR I MEĐUNARODNI STANDARDI

2.1. Povijesni razvoj politika protiv pranja novca

Prve ozbiljne mjere za borbu protiv pranja novca pojavile su se krajem 20. stoljeća kao odgovor na rastuću globalizaciju financijskih tokova i širenje transnacionalnog kriminala. Borba protiv pranja novca razvijala se kroz nekoliko ključnih faza. Tijekom ranih 1970-ih i 1980-ih, napori su bili usmjereni uglavnom na borbu protiv trgovine drogom. Sjedinjene Američke Države prednjačile su u ovom području donošenjem Zakona o bankovnoj tajni 1970. godine, koji je prvi uveo obvezu prijave sumnjivih financijskih transakcija.²

UN-ova Konvencija iz 1988. godine, poznata kao Bečka konvencija, postavila je temelje za kriminalizaciju pranja novca s fokusom na trgovinu drogom i konfiskaciju imovine stečene kriminalom. Ova konvencija postavila je temelj za kasnije globalne inicijative.³

Na sastanku zemalja G7 u Parizu 1989. godine, osnovana je *Financial Action Task Force* (FATF) s ciljem razvoja i promicanja politika za borbu protiv pranja novca. FATF je 1990. godine objavio svojih prvih 40 preporuka, koje su postale globalni standardi u ovom području.⁴ Ove preporuke su revidirane 1996., 2001., 2003. i 2012. godine kako bi se prilagodile novim prijetnjama i izazovima, uključujući financiranje terorizma i širenje oružja za masovno uništenje. Revizije FATF-ovih preporuka dodatno su jačale globalne standarde. Te su promjene uključile nove izazove poput financiranja terorizma i uporabe novih tehnologija za pranje novca, što je utjecalo na nacionalna zakonodavstva, uključujući Hrvatsku, Brazil i Nigeriju.

Nakon terorističkih napada 11. rujna 2001., globalni napori za suzbijanje financijskog kriminala ubrzali su se. FATF je proširio svoj mandat na borbu protiv financiranja terorizma te je donio dodatnih 9 posebnih preporuka usmjerenih na sprječavanje financiranja terorističkih aktivnosti. Ove preporuke, zajedno s originalnih 40, čine sveobuhvatan okvir za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma. Počela se provoditi stroža regulacija financijskih institucija, što je uključivalo obvezu dubinske analize klijenata (KYC) i praćenja transakcija. Povijesni razvoj mjera protiv pranja novca pokazuje kako su politički i ekonomski interesi često utjecali na nejednaku primjenu standarda među državama.

² Sullivan, K., *Anti-Money Laundering in a Nutshell: Awareness and Compliance for Financial Personnel and Business Managers*, 2023, str. 56

³ Gilmore, W.C.; *Dirty Money: The Evolution of International Measures to Counter Money Laundering and the Financing of Terrorism*, 2011, str. 55

⁴ Gilmore, *op.cit.* u bilj. 3, str. 95

2.2. Uloga međunarodnih organizacija

Međunarodne organizacije igraju ključnu ulogu u razvoju, implementaciji i praćenju mjera za suzbijanje pranja novca. FATF, kao globalni regulator, postavlja standarde i provodi evaluacije država kako bi osigurao njihovu usklađenost s 40 preporuka. Njegove evaluacije i smjernice služe kao temelj za nacionalne AML/CFT sustave.

Egmont Grupa je osnovana 1995. kako bi poboljšala suradnju između financijsko-obavještajnih jedinica (FIU) i omogućila brzu razmjenu informacija o sumnjivim financijskim transakcijama. MONEYVAL je osnovan 1997. godine kao ključni nadzorni mehanizam Vijeća Europe za ocjenu AML politika u zemljama članicama te pružanja preporuka za poboljšanje. Od 2006. postaje pridruženi član FATF-a, čime se jača njegova uloga u europskom financijskom nadzoru.⁵ MONEYVAL evaluira europske zemlje, dok GIABA obavlja sličnu ulogu za zapadnoafričke zemlje. UNODC pruža tehničku podršku i edukaciju u području istraživanja pranja novca, dok Svjetska banka osigurava financijsku pomoć zemljama u razvoju. Njihove aktivnosti uključuju razvoj regulatornih sustava i jačanje institucionalnih kapaciteta, pružanje tehničke podrške i praćenje implementacije mjera, što je ključno za povećanje učinkovitosti borbe protiv pranja novca.⁶

2.3. Pregled ključnih mjera i preporuka

Međunarodni standardi za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma temelje se na nekoliko ključnih mjera kao što su kriminalizacija pranja novca i financiranje terorizma – države trebaju usvojiti zakone koji kriminaliziraju pranje novca proizašlo iz svih teških kaznenih djela te financiranje terorističkih aktivnosti. Identifikacija i dubinska analiza klijenata su također izuzetno bitna mjera jer financijske institucije i druge pravne osobe moraju provoditi mjere identifikacije klijenata, razumjeti prirodu poslovnog odnosa te pratiti transakcije radi otkrivanja sumnjivih aktivnosti. Oni su obvezni prijaviti sumnjive transakcije nadležnim financijsko-obavještajnim jedinicama (FIU) bez odgađanja. Države bi trebale imati zakonske mehanizme za brzo zamrzavanje i oduzimanje imovine povezane s pranjem novca ili financiranjem terorizma. Međunarodna suradnja je također vrlo bitna mjera jer potiče učinkovitu suradnju između država kroz razmjenu informacija, uzajamnu pravnu pomoć i

⁵ Gilmore, *op.cit.* u bilj. 3, str. 12

⁶ Shelley, L. I.; *Dirty Entanglements: Corruption, Crime and Terrorism*, 2014., str. 130.

druge oblike suradnje u istragama i progonu slučajeva pranja novca i financiranja terorizma. Uspješna provedba ovih mjera ovisi o političkoj volji i kapacitetima država, što predstavlja izazov osobito u zemljama u razvoju. Ključni izazov u borbi protiv pranja novca je identifikacija stvarnog vlasnika pravnih subjekata. Potrebno je unaprijediti registre pravnih subjekata te osigurati njihovu dostupnost istražiteljima i javnosti kako bi se smanjile mogućnosti za zlouporabu pravnih entiteta.⁷

Ove mjere, sadržane u FATF-ovim preporukama, predstavljaju temelj za nacionalne AML/CFT sustave i služe kao vodič državama u razvoju učinkovitih politika za sprječavanje i suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma.

3. MEĐUNARODNA SURADNJA I NADZOR

U borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, međunarodna suradnja i nadzor ključni su za učinkovito sprječavanje i suzbijanje ovih pojava. Globalna priroda financijskih tokova zahtijeva koordinirane napore različitih međunarodnih organizacija i nacionalnih tijela kako bi se osigurala pravovremena razmjena informacija, usklađivanje standarda i učinkovita provedba mjera.

3.2. Međunarodni mehanizmi suradnje i nadzora

U borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, međunarodna suradnja i nadzor ključni su za učinkovito sprječavanje i suzbijanje ovih pojava. Globalna priroda financijskih tokova zahtijeva koordinirane napore različitih međunarodnih organizacija i nacionalnih tijela kako bi se osigurala pravovremena razmjena informacija, usklađivanje standarda i učinkovita provedba mjera.

Jedan od ključnih mehanizama međunarodne suradnje je Egmont Grupa, osnovana 1995. godine, koja okuplja financijsko-obavještajne jedinice (FIU) iz cijelog svijeta. Cilj Egmont Grupe je pružiti forum za FIU-e za poboljšanje suradnje u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, uključujući razmjenu informacija, obuku i dijeljenje stručnih znanja.

Osim Egmont Grupe, ključnu ulogu imaju i druge međunarodne organizacije poput FATF-a, MONEYVAL-a, GIABA-e i UNODC-a, koji su opisani u uvodu.

⁷Van der Does de Willebois, E.; Halter, E. M.; Harrison, R. A.; Park, J.W.; Sharman, J. C.; *The Puppet Masters: How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It*, 2011, str. 5

3.3. Nacionalni mehanizmi kontrole i nadzora

Svaka država razvija vlastite mehanizme za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, prilagođene svojim specifičnostima i u skladu s međunarodnim standardima.

3.3.1. Hrvatska

U Republici Hrvatskoj, glavno tijelo za sprječavanje pranja novca je Ured za sprječavanje pranja novca pri Ministarstvu financija.⁸ Pravni okvir definiran je Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, koji je usklađen s direktivama Europske unije. Hrvatska narodna banka (HNB) također ima značajnu ulogu u nadzoru financijskih institucija u vezi s provedbom mjera sprječavanja pranja novca.⁹ Hrvatska je članica MONEYVAL-a i aktivno sudjeluje u njegovim evaluacijama te je članica Egmont Grupe, što omogućuje učinkovitu međunarodnu suradnju.

3.3.2. Nigerija

Nigerija je uspostavila Nigerijsku financijsko-obavještajnu jedinicu (NFIU) kao središnje tijelo za prikupljanje, analizu i distribuciju financijskih informacija u svrhu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Pravni okvir čine Zakon o ekonomskoj i financijskoj kriminalističkoj komisiji (EFCC Act) i Zakon o pranju novca (Money Laundering (Prohibition) Act). NFIU je članica Egmont Grupe, što omogućuje međunarodnu suradnju, a Nigerija je također članica GIABA-e, regionalnog tijela za zapadnu Afriku koje djeluje u skladu s FATF standardima.

3.3.3. Brazil

U Brazilu, Vijeće za kontrolu financijskih aktivnosti (COAF) djeluje kao financijsko-obavještajna jedinica odgovorna za sprječavanje i borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma. Kao ključna institucija u brazilskom AML sustavu, COAF je stekao međunarodno

⁸ Ministarstvo financija – Ured za sprječavanje pranja novca, 27.1.2025.

⁹ Hrvatska narodna banka – Temeljne funkcije, 28.1.2025.

priznanje kao učinkovita financijska obavještajna jedinica te ima aktivnu ulogu u razmjeni informacija i provođenju regulatornih standarda.¹⁰ Pravni okvir obuhvaća Zakon br. 9.613/1998, koji je više puta ažuriran radi usklađivanja s međunarodnim standardima. Brazil je član FATF-a i aktivno sudjeluje u njegovim inicijativama te je član Egmont Grupe, što omogućuje razmjenu informacija s drugim FIU-ima širom svijeta.

3.4. Razina suradnje s međunarodnim i europskim institucijama

Sve tri zemlje – Hrvatska, Nigerija i Brazil – prepoznaju važnost međunarodne suradnje u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma te su uspostavile mehanizme za sudjelovanje u globalnim i regionalnim inicijativama.

3.4.1. Hrvatska

Kao članica Europske unije, Hrvatska je obvezna implementirati EU direktive vezane uz sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma. Aktivno sudjeluje u radu MONEYVAL-a i koristi se njegovim preporukama za unaprjeđenje nacionalnog sustava. Članstvo u Egmont Grupi omogućuje učinkovitu razmjenu informacija s drugim FIU-ima.

3.4.2. Nigerija

Kroz članstvo u GIABA-i, Nigerija sudjeluje u regionalnim naporima za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma. Članstvo u Egmont Grupi omogućuje NFIU-u pristup globalnoj mreži FIU-a za razmjenu informacija i suradnju u istragama.

3.4.3. Brazil

Kao član FATF-a, Brazil je posvećen implementaciji međunarodnih standarda i sudjeluje u međusobnim evaluacijama. COAF, kao član Egmont Grupe, aktivno surađuje s drugim FIU-ima u razmjeni informacija i zajedničkim istragama.

¹⁰ Machado, M.; *Similar in Their Differences: Transnational Legal Processes Addressing Money Laundering in Brazil and Argentina*, 2012, str. 352

Unatoč napretku u usklađivanju s međunarodnim standardima, sve tri zemlje i dalje se suočavaju s izazovima u provedbi AML/CFT mjera. Dok Hrvatska, kao članica EU-a, prati stroge regulatorne zahtjeve, Nigerija i Brazil i dalje rade na jačanju pravosudnog sustava i institucionalne provedbe zakona. Ključni izazovi uključuju nedovoljnu transparentnost vlasništva nad pravnim osobama (posebno u Nigeriji i Brazilu), dugotrajne sudske procese u slučajevima pranja novca te potrebu za većim kapacitetima financijsko-obavještajnih jedinica za analizu i proaktivno otkrivanje sumnjivih transakcija.

Kako bi se poboljšala učinkovitost nadzora, potrebno je jačati suradnju među nacionalnim institucijama i međunarodnim organizacijama, povećati resurse za provedbu zakona te unaprijediti digitalne alate za praćenje financijskih transakcija. Globalni AML sustav može biti učinkovit samo ako sve zemlje aktivno surađuju i dijele relevantne informacije, umjesto da neke jurisdikcije i dalje služe kao utočišta za kriminalne financijske tokove.

4. KONFISKACIJA I POVRAT SREDSTAVA

Konfiskacija imovine stečene kriminalom predstavlja ključni alat u borbi protiv pranja novca jer omogućuje oduzimanje nezakonito stečenih sredstava i sprječava njihovu ponovnu upotrebu u kriminalnim aktivnostima. Izazovi u provedbi konfiskacijskih naloga često proizlaze iz razlika u nacionalnim zakonodavstvima i nedostatka koordinacije između zemalja.¹¹ Učinkovita konfiskacija ne samo da smanjuje financijsku korist od kriminala već i ojačava pravni poredak i povjerenje u financijski sustav. Međutim, provođenje konfiskacijskih mjera na međunarodnoj razini ostaje izazovno, posebno kada se sredstva nalaze izvan nacionalnih granica ili su prikriivena kroz složene pravne strukture, uključujući offshore račune, anonimne kompanije i ulaganja u nekretnine.

4.1. Izazovi u provedbi konfiskacije i povrata sredstava

Iako su međunarodne organizacije poput FATF-a, UNODC-a i Egmont Grupe razvile smjernice i preporuke za učinkovitu konfiskaciju i povrat kriminalnih sredstava, mnoge države i dalje se suočavaju s pravnim, tehničkim i političkim preprekama u njihovoj provedbi.

¹¹ Gilmore, *op.cit.* u bilj. 3, str. 78

Glavni izazovi uključuju razlike u nacionalnim zakonodavstvima (jer svaka država ima različite pravne definicije i procedure za konfiskaciju, što može otežati prekograničnu suradnju), offshore financijske jurisdikcije (mnoge države poznate kao porezne oaze ne surađuju dovoljno učinkovito u otkrivanju i povratu imovine povezane s pranjem novca), prikrivanje imovine putem složenih struktura (koriste se fiktivne kompanije, lažni ugovori i posrednici kako bi se onemogućila identifikacija stvarnog vlasnika nezakonito stečenih sredstava) te složeni i dugotrajni sudski postupci (u mnogim državama proces konfiskacije može trajati godinama, zbog čega kriminalci često uspijevaju prenijeti imovinu na druge osobe prije nego što se donese konačna odluka).

4.2. Nacionalni modeli konfiskacije i povrata sredstava

Svaka država razvija vlastite mehanizme konfiskacije, pri čemu se neki sustavi pokazali učinkovitijima od drugih. U nastavku su analizirani modeli koji se primjenjuju u Brazilu, Nigeriji i Hrvatskoj.

4.2.1. Hrvatska

Kao članica Europske unije, Hrvatska ima strože i učinkovitije mehanizme konfiskacije u odnosu na Brazil i Nigeriju. Uredba EU-a o priznavanju i izvršenju odluka o zamrzavanju i konfiskaciji imovine omogućuje bržu međunarodnu suradnju unutar EU-a, što olakšava povrat ilegalno stečenih sredstava. Ured za sprječavanje pranja novca pri Ministarstvu financija ima ovlasti za pokretanje postupaka zamrzavanja sredstava, a HNB (Hrvatska narodna banka) i DORH (Državno odvjetništvo Republike Hrvatske) aktivno sudjeluju u međunarodnim istragama kako bi osigurali transparentan povrat sredstava.

4.2.2. Nigerija

Nigerija se bori s velikim problemom povrata sredstava povezanih s političkom korupcijom, jer su brojni bivši državni dužnosnici koristili offshore banke za skrivanje opljačkanih sredstava. Zakonom o pranju novca, Nigerija pokušava ojačati mehanizme zamrzavanja i povrata sredstava. Suradnja s GIABA-om i Egmont Grupom poboljšava kapacitete

financijsko-obavještajne jedinice (NFIU) u otkrivanju ilegalne imovine, no pravosudni procesi često traju predugo, što omogućuje kriminalcima da izbjegnu sankcije. Nigerija je uspjela vratiti više milijardi dolara zamrznutih u Švicarskoj i Velikoj Britaniji, ali i dalje se suočava s izazovima u pogledu transparentnosti i pravilne redistribucije vraćenih sredstava.¹²

4.2.3. Brazil

Brazil se suočava s značajnim izazovima u konfiskaciji sredstava stečenih korupcijom i pranjem novca, posebno u slučajevima gdje su sredstva prebačena u inozemstvo. Operacija Lava Jato jedan je od najvećih korupcijskih skandala u povijesti Brazila, tijekom kojeg je otkriveno da su milijarde dolara prebačene u offshore banke i reinvestirane kroz nekretnine. Nacionalna strategija za borbu protiv pranja novca (ENCCLA) usmjerena je na jačanje mehanizama zamrzavanja i konfiskacije, no pravosudni sustav često kasni u donošenju odluka. Iako Brazil surađuje s FATF-om i Egmont Grupom, nedostatak bilateralnih sporazuma sa zemljama u kojima je smještena ilegalna imovina ograničava povrat sredstava.

4.3. Međunarodni okvir za konfiskaciju i povrat sredstava

Kako bi se olakšala konfiskacija nezakonito stečenih sredstava na globalnoj razini, međunarodne organizacije razvile su smjernice i preporuke koje bi države trebale implementirati u svoje pravne sustave. Ove smjernice osiguravaju međunarodnu koordinaciju, pravnu osnovu za zamrzavanje i oduzimanje imovine, kao i mehanizme za brži povrat sredstava pogođenim zemljama.

Najvažniji međunarodni pravni i regulatorni instrumenti uključuju:

- **FATF preporuke**

- Preporuka 4 FATF-a posebno naglašava važnost zamrzavanja, konfiskacije i povrata imovine povezane s pranjem novca i financiranjem terorizma¹³
- Države se potiču da omoguće zamrzavanje imovine i bez prethodne osude, ako postoje jaki dokazi o nezakonitom podrijetlu sredstava.

¹² Van der Does de Willebois, op.cit.u bilj.7, str. 51

¹³ FATF, 28.1.2025.

- ***Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije (UNCAC)***
 - UNCAC obvezuje države članice na povrat nezakonito stečenih sredstava, posebno u slučajevima političke korupcije i zlouporabe javnih funkcija.
 - Konvencija potiče međunarodnu pravnu suradnju u istragama, zamrzavanju i povratu imovine.¹⁴
- ***Egmont Grupa***
 - Razvila je sigurnu globalnu platformu za razmjenu podataka između financijsko-obavještajnih jedinica (FIU), čime se povećava učinkovitost istraga i zamrzavanja sredstava.
 - FIU-i zemalja članica mogu brzo identificirati imovinu skrivenu u inozemstvu i pokrenuti postupke zamrzavanja.
- ***EU Direktiva 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju imovine***
 - Uspostavlja standardizirane procedure za bržu konfiskaciju kriminalnih sredstava unutar EU-a.
 - Direktiva omogućuje automatsko priznavanje sudskih odluka o zamrzavanju i oduzimanju imovine u drugim državama članicama EU-a¹⁵

Ove međunarodne smjernice i regulative stvaraju čvrst pravni okvir za povrat nezakonite imovine, no njihova učinkovitost ovisi o političkoj volji država članica, kvaliteti pravosudnih institucija i kapacitetima financijsko-obavještajnih jedinica.

Unatoč tome što su Brazil, Nigerija i Hrvatska poduzele značajne korake u unaprjeđenju svojih sustava konfiskacije i povrata sredstava, još uvijek postoje ozbiljni izazovi u njihovoj provedbi. Dok Hrvatska ima pristup EU-ovim pravnim mehanizmima, Brazil i Nigerija se i dalje suočavaju s korupcijom, dugotrajnim sudskim procesima i ograničenom međunarodnom suradnjom u povratu sredstava smještenih u offshore financijskim centrima.

Za učinkovitu globalnu borbu protiv pranja novca, potrebna je bolja međunarodna koordinacija, skraćivanje pravosudnih procedura i stroža kontrola financijskih institucija koje omogućuju skrivanje ilegalne imovine.

¹⁴ UNODC, 30.1.2025.

¹⁵ Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji, SL L 127, 29.4.2014

5. PREGLED ZEMALJA

5.1. Hrvatska

Hrvatska, kao članica Europske unije, značajno je unaprijedila svoj pravni okvir i institucionalne kapacitete za borbu protiv pranja novca. Prema MONEYVAL evaluacijama, hrvatski zakonodavni sustav usklađen je s međunarodnim standardima, uključujući strože kontrole financijskih institucija i pravnih subjekata. Ured za sprječavanje pranja novca (USPN) ima ključnu ulogu u analizi i razmjeni podataka, dok bliska suradnja s Europskim institucijama, poput EUROPOL-a i EUROJUST-a, dodatno jača učinkovitost hrvatskog sustava.¹⁶

Međutim, izazovi poput prekograničnog kriminala i složenosti financijskih mreža ostaju prisutni. Procesuiranje složenih slučajeva često zahtijeva specijalizirane resurse i dodatnu edukaciju sudaca i tužitelja. Unatoč ovim izazovima, Hrvatska je pokazala napredak u jačanju suradnje sa susjednim državama i u podizanju razine transparentnosti poslovanja pravnih subjekata.

5.2. Nigerija

Nigerija, najveća ekonomija Afrike, suočava se s duboko ukorijenjenim izazovima u borbi protiv pranja novca. Korupcija, ilegalna trgovina naftom i krijumčarenje predstavljaju glavne izvore nezakonitog financiranja. Tijekom posljednjih desetljeća, ustanovljene su ključne institucije poput Economic and Financial Crimes Commission (EFCC) i Nigerian Financial Intelligence Unit (NFIU). EFCC se fokusira na istrage i procesuiranje velikih korupcijskih slučajeva, dok NFIU analizira i obrađuje financijske podatke kako bi otkrio sumnjive transakcije. Unatoč njihovom značaju, nedovoljna financijska sredstva i politički pritisci smanjuju učinkovitost ovih institucija.

Korupcija ostaje glavna prepreka u Nigeriji. Prema GIABA izvješćima, znatan dio pranja novca povezan je s offshore računima i međunarodnim mrežama koje koriste pravne rupe u globalnom financijskom sustavu. Međunarodna suradnja, posebice s GIABA-om i Svjetskom

¹⁶ MONEYVAL, Croatia 2nd Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating, str. 11

bankom, rezultirala je povratom velikih suma ilegalno stečenog novca, ali izazovi u provedbi zakona i dalje su prisutni.¹⁷

5.3. Brazil

Brazil se suočava s velikim izazovima u borbi protiv pranja novca, od kojih su najistaknutiji politički skandali poput "Operacije Lava Jato". Ova operacija otkrila je složene mreže pranja novca koje uključuju političare, poduzeća i strane račune.¹⁸ Jedan od najvećih skandala uključivao je pronevjeru milijardi dolara preko državne naftne kompanije Petrobras. Operacija Lava Jato postala je globalno prepoznat primjer za borbu protiv korupcije, iako je također pokazala ograničenja u institucionalnom sustavu.

Institucije poput COAF-a igraju ključnu ulogu u praćenju financijskih transakcija i identifikaciji pranja novca. Međutim, brazilski sustav suočava se s problemima političke interferencije i sporosti pravosudnih postupaka. Unatoč tome, Brazil aktivno sudjeluje u međunarodnim inicijativama poput OECD-a i Interpola, što pomaže u jačanju prekogranične suradnje i otkrivanju složenih slučajeva financijskog kriminala.

6. STUDIJE SLUČAJA

6.1. Studija slučaja: "Operacija Lava Jato" u Brazilu

Operacija Lava Jato, poznata i kao "Operacija Autopraonica", započela je 2014. godine kao istraga pranja novca, ali je ubrzo razotkrila raširenu korupciju na najvišim razinama brazilske vlade i velikih tvrtki, uključujući državnu naftnu kompaniju Petrobras i građevinskog giganta Odebrecht. Istraga je rezultirala s gotovo 280 osuda i povratom oko 800 milijuna dolara u brazilski državni proračun.

Jedan od najistaknutijih slučajeva bio je suđenje bivšem predsjedniku Luiz Inácio Luli da Silvi, koji je osuđen za korupciju i pranje novca zbog primanja luksuznog stana od građevinske tvrtke u zamjenu za unosne ugovore s Petrobrasom. Osuđen je na 12 godina zatvora, što ga je spriječilo da sudjeluje na predsjedničkim izborima 2018. godine.

¹⁷ GIABA, Nigeria 2nd Enhanced Follow-up report & Technical compliance Re-rating, 2023, str.5

¹⁸ FATF, Brazil Mutual Evaluation Report, 2023, str.67

Operacija Lava Jato smatra se najvećom antikorupcijskom istragom u povijesti Latinske Amerike, s dalekosežnim posljedicama na političku i poslovnu elitu Brazila.¹⁹

6.2. Studija slučaja: Pranje novca kroz bankarski sustav u Hrvatskoj

U Hrvatskoj su zabilježeni slučajevi pranja novca putem bankarskog sustava, često povezani s polaganjem gotovine stečene ilegalnim aktivnostima. Primjerice, Ministarstvo financija Republike Hrvatske izvijestilo je o slučajevima gdje su fizičke osobe intenzivno polagale gotovinu u iznosima ispod zakonskog praga za prijavu, a zatim ta sredstva konvertirale u druge valute i prebacivale na različite račune.²⁰ Te osobe nisu imale evidentirane prihode niti zaposlenje, što je izazvalo sumnju da novac potječe iz kaznenih djela poput zlouporabe opojnih droga u inozemstvu.

Prema izvješću Hrvatske narodne banke, banke u Hrvatskoj su obvezne provoditi mjere sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, uključujući dubinsku analizu klijenata, praćenje transakcija i prijavu sumnjivih aktivnosti nadležnim tijelima.

Unatoč uspostavljenom regulatornom okviru, izazovi ostaju u provedbi ovih mjera, posebno u pogledu otkrivanja sofisticiranih metoda pranja novca i jačanja suradnje između financijskih institucija i nadzornih tijela.

6.3. Studija slučaja: Korištenje ilegalnih financijskih mreža u Nigeriji

Nigerija se suočava s raširenom upotrebom ilegalnih financijskih mreža, poznatih kao "hawala" sustavi, koji omogućuju prijenos novca izvan formalnog bankarskog sustava. Ovi sustavi često se koriste za pranje novca stečenog korupcijom, trgovinom ljudima i drugim kriminalnim aktivnostima.

Prema izvješću Globalne inicijative protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, Nigerija je ključna tranzitna točka za ilegalne financijske tokove u zapadnoj Africi, s procijenjenim milijardama dolara koji godišnje prolaze kroz ove neformalne mreže.

Hawala sustavi temelje se na povjerenju i omogućuju brze i anonimne prijenoše sredstava, što ih čini privlačnima za kriminalce. Prema izvješću FATF-a, hawala i slični sustavi prijenoša

¹⁹ FATF, Brazil Mutual Evaluation, str. 67

²⁰ Ministarstvo Financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije pranja novca, 2011.

vrijednosti koriste se za prijenos i primanje sredstava ili ekvivalentne vrijednosti, a poravnanje se vrši putem trgovine, gotovine ili neto poravnanja tijekom duljeg razdoblja.²¹

Vlada Nigerije je uspostavila Nigerijsku financijsko-obavještajnu jedinicu (NFIU) kako bi se borila protiv pranja novca i financiranja terorizma, ali izazovi ostaju u pogledu regulacije neformalnih financijskih sustava i integracije tih aktivnosti u formalni financijski sektor.

Ovi slučajevi ilustriraju različite metode i izazove povezane s pranjem novca u Brazilu, Hrvatskoj i Nigeriji, naglašavajući potrebu za kontinuiranim naporima u jačanju regulatornih okvira i međunarodne suradnje u borbi protiv financijskog kriminala.

7. KOMPARATIVNA ANALIZA

Borba protiv pranja novca (AML) predstavlja globalni izazov koji zahtijeva učinkovite i prilagođene politike svake države. Unatoč naporima međunarodnih organizacija poput FATF-a, MONEYVAL-a i Egmont Grupe, praksa pokazuje da se učinkovitost nacionalnih AML sustava uvelike razlikuje. Prema izvješću UNODC-a, kao što sam već spomenula, globalno se godišnje opere između 2% i 5% svjetskog BDP-a, što u gornjem rasponu iznosi oko 4 bilijuna dolara.²² Ova informacija ukazuje na to da postojeći regulatorni mehanizmi nisu u potpunosti učinkoviti u zaustavljanju ilegalnih financijskih tokova, a razlike u pravnim sustavima dodatno kompliciraju međunarodnu suradnju. Usporedba politike protiv pranja novca u Nigeriji, Brazilu i Hrvatskoj pokazuje značajne razlike u institucionalnim kapacitetima, zakonodavnom okviru i učinkovitosti provedbe. Statistika pokazuje da vrlo mali postotak slučajeva pranja novca rezultira osudama. U SAD-u se tek 5% prijavljenih slučajeva procesuirao do kraja.²³

Hrvatska, kao članica EU-a, uživa prednosti integracije u europski pravni i institucionalni okvir. Uskladila je svoje zakonodavstvo s EU direktivama i međunarodnim standardima u području sprječavanja pranja novca. Ured za sprječavanje pranja novca pri Ministarstvu financija djeluje kao financijsko-obavještajna jedinica (FIU) i ključna je institucija u nacionalnom AML sustavu. Prema izvješću MONEYVAL-a iz prosinca 2024., Hrvatska je

²¹ FATF, *The role of hawala and other similar service providers in money laundering and terrorist financing*, dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsand Trends/Role-hawalas-in-ml-tf.html>, 7.2.2025.

²² Ahmed K.; Wahaj, J.; Syed T.; Shamim, M.A.; *Global Illicit Financial Flows: Where Does Dirty Money from Developing Countries Become Legal?*, 2021, str.135

²³ Sullivan, *op.cit.* u bilj. 2, str. 17

poboljšala svoj okvir za borbu protiv pranja novca, posebno u područjima procjene rizika, nacionalne suradnje i primjene ciljnih financijskih sankcija.²⁴ Bliska suradnja s europskim tijelima, poput EUROPOL-a, omogućila je Hrvatskoj da značajno unaprijedi svoje kapacitete za borbu protiv pranja novca. Unatoč napretku, izazovi ostaju u pogledu učinkovitosti provedbe zakona i jačanja kapaciteta nadzornih tijela. Vrhovni sud Republike Hrvatske 2023. godine objavio je sudske odluke u predmetima pranja novca, što je bio jedan od zahtjeva MONEYVAL-a za povećanje transparentnosti i dosljednosti u sudskoj praksi.²⁵

Brazil je suočen s ozbiljnim izazovima u sprječavanju pranja novca, posebno zbog visokog stupnja korupcije i složenih financijskih kriminalnih aktivnosti. Prema FATF evaluaciji, Brazil je poboljšao međunarodnu suradnju, procjenu rizika i koordinaciju politika od posljednje evaluacije 2010. godine. Međutim, ključni izazovi ostaju, uključujući potrebu za poboljšanom suradnjom i koordinacijom među vlastima, posebno između policije, tužiteljstva i porezne uprave.²⁶ Operacija "Lava Jato" otkrila je raširenu korupciju i pranje novca u zemlji, što je dovelo do reformi i jačanja pravnog okvira. Unatoč tome, provedba zakona i dalje je neujednačena, institucionalni kapaciteti, poput COAF-a, relativno su razvijeni, no potrebno je dodatno ulaganje u modernizaciju i jačanje transparentnosti.

Nigerija se suočava s duboko ukorijenjenom korupcijom i ograničenim resursima, što otežava provođenje politika i sankcioniranje prekršitelja. Surađuje s međunarodnim organizacijama poput Međuvladine akcijske skupine za borbu protiv pranja novca u zapadnoj Africi (GIABA) i Egmont Grupe, što je poboljšalo njezine kapacitete za međunarodnu suradnju i razmjenu informacija, ali iako su osnovane važne institucije poput EFCC-a (Economic and Financial Crimes Commission), njihova je učinkovitost često ograničena političkim pritiscima i nedostatkom tehničkih kapaciteta te unatoč tome, zemlja ostaje suočena s izazovima u pogledu učinkovitosti provedbe AML mjera i jačanja institucionalnih kapaciteta.

Komparativna analiza sugerira kako je ključ uspješnih politika protiv pranja novca kombinacija političke volje, institucionalnih kapaciteta i međunarodne suradnje. Dok Brazil i Hrvatska pokazuju napredak u određenim područjima, Nigerija se suočava s dubokim strukturnim problemima koji zahtijevaju sveobuhvatne reforme i međunarodnu podršku.

²⁴ MONEYVAL, Croatia 2nd Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating, str. 5

²⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, 5.2.2025.

²⁶ FATF, Brazil Mutual Evaluation Report, 2023, str.131

8. ULOGA TEHNOLOGIJE U BORBI PROTIV PRANJA NOVCA

Tehnologija igra ključnu ulogu u prepoznavanju i sprječavanju pranja novca. Prema izvješću Europske komisije, implementacija sustava za praćenje transakcija u stvarnom vremenu omogućuje brže otkrivanje nepravilnosti i smanjenje rizika od financijskog kriminala. Napredne tehnologije igraju ključnu ulogu u borbi protiv pranja novca, pružajući alate za praćenje, analizu i otkrivanje sumnjivih transakcija. Jedan od najvažnijih alata je umjetna inteligencija (AI), koja omogućuje financijskim institucijama da analiziraju ogromne količine podataka i prepoznaju obrasce koji ukazuju na potencijalno pranje novca.²⁷ Tehnologije poput blockchaina također pružaju transparentnost i sigurnost transakcijama, smanjujući mogućnost manipulacija.

8.1. Analitika velikih podataka i umjetna inteligencija

Primjena „big data“ analitike i strojnog učenja omogućuje institucijama da analiziraju ogromne količine transakcijskih podataka kako bi prepoznale obrasce koji ukazuju na moguće pranje novca te identificiraju potencijalne rizike u stvarnom vremenu. Umjetna inteligencija (AI) i strojno učenje dodatno poboljšavaju ove sustave, omogućujući im da uče iz prethodnih slučajeva i prilagođavaju se novim prijetnjama. Financijske institucije koriste ove tehnologije kako bi osnažile svoje sustave za sprječavanje pranja novca i poboljšale usklađenost s regulatornim zahtjevima. Međutim, izazovi poput zaštite privatnosti i visokih troškova implementacije ostaju značajni.

8.2. Blockchain tehnologija

Blockchain, kao distribuirana knjiga transakcija, pruža transparentnost i nepromjenjivost podataka, što može biti korisno u praćenju financijskih tokova. Međutim, anonimnost koju pružaju određene kriptovalute predstavlja izazov za regulatorna tijela. Europska unija je prepoznala potrebu za regulacijom kryptoimovine kako bi se spriječila njezina zlouporaba u pranju novca.

²⁷ Gilmore, *op.cit.* u bilj. 3, str. 100

8.3. RegTech i SupTech

Regulatorna tehnologija (RegTech) i nadzorna tehnologija (SupTech) odnose se na upotrebu tehnologije za poboljšanje regulatornih procesa i nadzora. RegTech rješenja pomažu financijskim institucijama u usklađivanju s propisima kroz automatizaciju procesa izvještavanja i praćenja usklađenosti. SupTech pomaže regulatornim tijelima u prikupljanju i analizi podataka radi učinkovitijeg nadzora financijskog sustava. Prema Europskoj središnjoj banci, ove tehnologije poboljšavaju sposobnost nadzornih tijela da prepoznaju rizike i interveniraju na vrijeme.

9. ULOGA PRIVATNOG SEKTORA

Privatni sektor, posebno financijske institucije, igra ključnu ulogu u globalnoj borbi protiv pranja novca. Anonimne kompanije su ključni alat za pranje novca te se ovdje ističe SAD kao država u kojoj je iznimno lako osnovati kompaniju bez otkrivanja stvarnih vlasnika. FATF je upravo zbog neadekvatnih propisa o beneficijalnom vlasništvu kritizirao SAD jer to omogućava kriminalnim mrežama da koriste pravne osobe za prikrivanje ilegalnih aktivnosti.²⁸

Jedan od temeljnih alata u suzbijanju pranja novca je politika "Upoznaj svog klijenta" (KYC). KYC zahtijeva od financijskih institucija da prikupe i verificiraju identifikacijske podatke o svojim klijentima prije nego što im omoguće pristup financijskim uslugama. Ovaj proces uključuje:

- **Identifikaciju klijenta:** Prikupljanje osnovnih podataka poput imena, adrese, datuma rođenja i identifikacijskih dokumenata.
- **Provjeru identiteta:** Verifikacija prikupljenih podataka kroz službene dokumente ili pouzdane izvore.
- **Praćenje transakcija:** Kontinuirano nadziranje aktivnosti klijenta radi otkrivanja sumnjivih ili neuobičajenih transakcija.
- **Procjenu rizika:** Kategorizacija klijenata prema razini rizika od pranja novca i prilagodba nadzornih mjera u skladu s tim.

²⁸ Cassara, *op.cit.*, u bilj. 1, str. 17

Implementacijom KYC politike, financijske institucije, ali i pravne osobe, mogu bolje razumjeti profil svojih klijenata i njihove financijske aktivnosti, što omogućuje učinkovitije otkrivanje i sprječavanje pranja novca.²⁹

Kao "čuvari" financijskog sustava, institucije i pravne osobe (računovođe, odvjetnici, bankari, revizori i drugi) imaju odgovornost implementirati mjere i procedure koje sprječavaju kriminalne organizacije u korištenju legalnih kanala za pranje nezakonito stečenih sredstava. Njihova uloga uključuje:

- **Otkrivanje sumnjivih aktivnosti:** Kroz praćenje transakcija i primjenu KYC procedura, institucije mogu identificirati i prijaviti sumnjive aktivnosti nadležnim tijelima.
- **Suradnju s regulatornim tijelima:** Financijske institucije su obvezne surađivati s nacionalnim i međunarodnim regulatornim tijelima, pružajući im informacije potrebne za istrage i sprječavanje pranja novca.
- **Edukaciju zaposlenika:** Redovita obuka osoblja o najnovijim metodama pranja novca i tehnikama otkrivanja ključna je za održavanje učinkovitosti sustava za sprječavanje pranja novca.
- **Razvoj internih kontrola:** Uspostava snažnih internih politika i procedura koje osiguravaju usklađenost s propisima i smjernicama za sprječavanje pranja novca.

U Hrvatskoj je provedba KYC politika usklađena s EU direktivama, što uključuje obvezu provjere identiteta klijenata i izvještavanja o sumnjivim transakcijama. S druge strane, Brazil i Nigerija još uvijek se suočavaju s izazovima u provođenju ovih mjera zbog složenosti lokalnih sustava, slabijih institucionalnih kapaciteta i visoke razine korupcije.³⁰

Unatoč tome, suradnja s međunarodnim organizacijama poput FATF-a i Svjetske banke pomogla je u jačanju regulatornih okvira u ovim zemljama.³¹

²⁹ Sullivan, *op.cit.* u bilj. 2, str. 127 i sl.

³⁰ FATF, *Brazil Mutual Evaluation Report*

³¹ Svjetska banka, *Enhancing Anti-Money Laundering Policies in Developing Economies*, 2022., dostupno na: <https://www.worldbank.org>, 27.1.2025.

10. UTJECAJ PANDEMIJE COVID-19 NA BORBU PROTIV PRANJA NOVCA

Pandemija COVID-19 donijela je značajne promjene u globalnom poslovnom okruženju, što je utjecalo i na aktivnosti povezane s pranjem novca. Institucije zadužene za sprječavanje pranja novca suočile su se s novim izazovima i rizicima, dok su kriminalne organizacije prilagodile svoje metode kako bi iskoristile nastalu situaciju.

10.1. Funkcioniranje institucija tijekom pandemije

Tijekom pandemije, mnoge institucije za sprječavanje pranja novca morale su prilagoditi svoje operativne procese zbog mjera ograničenja kretanja i rada na daljinu. Ove prilagodbe uključivale su:

- **Digitalizaciju procesa:** Povećana je upotreba digitalnih alata za praćenje transakcija i komunikaciju između institucija.
- **Odgodu ili smanjenje inspekcija na licu mjesta:** Fizičke provjere su bile ograničene, što je moglo utjecati na učinkovitost nadzora.
- **Povećan fokus na kibernetičku sigurnost:** S porastom online aktivnosti, institucije su morale ojačati svoje kibernetičke sigurnosne mjere kako bi spriječile napade i neovlašteni pristup podacima.

Unatoč ovim prilagodbama, institucije su se suočile s izazovima u održavanju kontinuiteta operacija i učinkovitosti nadzora.

10.2. Izazovi i rizici tijekom pandemije

Pandemija je stvorila nove prilike za kriminalne aktivnosti, uključujući:

- **Prevare povezane s COVID-19:** Kriminalci su iskoristili strah i nesigurnost stanovništva nudeći lažne medicinske proizvode ili lažne humanitarne kampanje za prikupljanje sredstava.
- **Zlouporaba državnih potpora:** Financijska sredstva namijenjena za pomoć pogođenim sektorima i pojedincima bila su meta prevara i pranja novca.

- **Povećanje kibernetičkog kriminala:** S porastom rada na daljinu i online transakcija, došlo je do povećanja kibernetičkih napada i prijevara.

Ovi izazovi zahtijevali su od institucija brzu prilagodbu i razvoj novih strategija za otkrivanje i sprječavanje pranja novca u promijenjenim uvjetima.

10.3. Kriptovalute kao sredstvo pranja novca tijekom pandemije

Tijekom pandemije, zabilježen je porast upotrebe kriptovaluta, što je otvorilo nove mogućnosti za pranje novca. Kriptovalute omogućuju anonimnost i brze transakcije, što ih čini privlačnima za kriminalce. Kriptovalute postaju glavno sredstvo za pranje novca zbog svoje anonimnosti i globalnog dosega. Primjeri uključuju bitcoin mjenjačnice, decentralizirane financijske platforme (DeFi) i peer-to-peer transakcije.³² Mobilna plaćanja i fintech usluge postali su sve češći alati za skrivanje financijskih transakcija, pri čemu zakonodavstvo ne prati dovoljno brzo tehnološke promjene.³³

Nedostatak regulacije i nadzora nad kriptovalutama u mnogim jurisdikcijama predstavlja izazov za institucije zadužene za sprječavanje pranja novca. Potrebno je razviti nove metode i alate za praćenje transakcija kriptovalutama te uspostaviti međunarodnu suradnju kako bi se učinkovito suprotstavilo ovom trendu.

11. ANALIZA AKTUALNIH INICIJATIVA U EUROPSKOJ UNIJI

Borba protiv pranja novca unutar Europske unije (EU) kontinuirano se razvija kako bi odgovarala na nove prijetnje i prilagođavala regulatorne okvire suvremenim izazovima. Jedna od najznačajnijih inicijativa posljednjih godina bila je osnivanje Europskog tijela za borbu protiv pranja novca (AMLA), koje ima za cilj centralizirati i koordinirati nadzor nad financijskim institucijama diljem EU-a.³⁴

11.1. Osnivanje Agencije Europske unije za borbu protiv pranja novca (AMLA)

Kako bi poboljšala nadzor i provedbu mjera protiv pranja novca, EU je predložila osnivanje Agencije za borbu protiv pranja novca (AMLA). AMLA će imati ključnu ulogu u koordinaciji

³² Sullivan, *op.cit.* u bilj. 2, str. 233

³³ Cassara, *op.cit.*, u bilj. 1, str. 21

³⁴ Uredba (EU) 2024/1620 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o osnivanju Tijela za sprečavanje pranja novca i borbu protiv financiranja terorizma i izmjeni uredaba (EU) br. 1093/2010, (EU) br. 1094/2010 i (EU) br. 1095/2010, OJ L, 2024/1620, 4.2.2025.

nacionalnih nadzornih tijela i osiguravanju dosljedne primjene pravila unutar Unije. Njezine glavne zadaće uključuju izravni nadzor određenih financijskih institucija koje djeluju u visokorizičnim sektorima ili imaju prekogranične aktivnosti, koordinaciju nacionalnih nadzornih tijela kako bi se osigurala dosljedna i učinkovita primjena propisa o sprječavanju pranja novca te podršku financijsko-obavještajnim jedinicama u razmjeni informacija i provođenju zajedničkih analiza.

Osnivanje AMLA-e predstavlja značajan korak prema centraliziranijem i učinkovitijem nadzoru nad financijskim sustavom EU-a.

11.2. Uredba o tržištima kriptovaluta (MiCA)

S obzirom na rastuću upotrebu kriptovaluta i potencijalne rizike povezane s pranjem novca, EU je donijela Uredbu o tržištima kriptovaluta (MiCA).³⁵ Ova uredba uspostavlja jedinstveni pravni okvir za izdavanje i pružanje usluga povezanih s kriptovalutom unutar EU-a. Ključne odredbe MiCA-e uključuju zahtjeve za transparentnost i objavljivanje informacija pri izdavanju kriptovaluta, pravila za odobrenje i nadzor pružatelja usluga povezanih s kriptovalutom, uključujući zahtjeve za kapitalom i upravljanjem rizicima i mjere za zaštitu potrošača i očuvanje financijske stabilnosti.

MiCA je stupila na snagu 30. prosinca 2024. godine, označavajući prekretnicu u regulaciji kriptovaluta unutar EU-a.

11.3. Šesta direktiva o suzbijanju pranja novca (AMLD6)

Uz AMLA, EU je predstavila šesti paket direktiva protiv pranja novca (6AMLD), koji dodatno kriminalizira pranje novca i povećava odgovornost pravnih subjekata. Ova direktiva dodatno pojašnjava i proširuje definiciju kaznenih djela povezanih s pranjem novca te uvodi strože sankcije za prekršitelje. Ključne novosti uključuju proširenje popisa predikatnih kaznenih djela koja se smatraju osnovom za pranje novca, uvođenje odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela pranja novca te obvezu država članica da uspostave minimalne kazne za teška kaznena djela pranja novca.

³⁵ Uredba (EU) 2023/1114 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2023. o tržištima kriptovaluta i izmjeni uredaba (EU) br. 1093/2010 i (EU) br. 1095/2010 te direktiva 2013/36/EU i (EU) 2019/1937, 1.2.2025.

AMLD6 ima za cilj osigurati dosljedniju i učinkovitiju borbu protiv pranja novca diljem EU-a.

11.4. Europski pakt protiv pranja novca (EMPACT)

EMPACT je multidisciplinarna inicijativa EU-a usmjerena na borbu protiv teških i organiziranih oblika kriminala, uključujući pranje novca. Kroz EMPACT, države članice, agencije EU-a i relevantni partneri surađuju na identificiranju i suzbijanju ključnih prijetnji povezanih s pranjem novca, razmjeni informacija i najboljih praksi između nadležnih tijela te provođenju zajedničkih operacija usmjerenih na razbijanje kriminalnih mreža.

EMPACT predstavlja ključni alat u koordinaciji napora EU-a u suzbijanju pranja novca i drugih oblika teškog kriminala.³⁶

Ove inicijative odražavaju predanost Europske unije u jačanju svog okvira za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma, prilagođavajući se novim izazovima i tehnologijama u financijskom sektoru.

³⁶ EUROPOL, EMPACT, dostupno na: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>, 1.2.2025.

12. ZAKLJUČAK

Analiza provedena u ovom radu pokazuje da učinkovitost politika protiv pranja novca uvelike ovisi o institucionalnim kapacitetima, političkoj volji i suradnji na međunarodnoj razini. Nigerija se suočava s velikim izazovima zbog sustavne korupcije i ograničenih resursa, dok je Brazil kroz operaciju „Lava Jato“ demonstrirao kako politička volja može značajno unaprijediti provedbu zakona. Hrvatska, kao članica EU-a, uživa prednosti europskih standarda, ali i dalje nailazi na izazove u suzbijanju prekograničnog kriminala. Glavni zaključak je da politika borbe protiv pranja novca zahtijeva višedimenzionalni pristup koji uključuje suradnju, tehnologiju i edukaciju.

Borba protiv pranja novca ostaje složen i globalno povezan izazov koji zahtijeva koordinirane napore vlada, međunarodnih organizacija, privatnog sektora i financijskih institucija. Ova analiza pokazala je da, iako su međunarodne inicijative poput FATF-a, MONEYVAL-a i Egmont Grupe postavile čvrste temelje za regulaciju i nadzor, razlike u provedbi politika među zemljama i dalje otežavaju učinkovitost globalnog AML sustava.

Hrvatska, Brazil i Nigerija suočavaju se s različitim izazovima koji proizlaze iz njihovih institucionalnih i pravnih okvira, pri čemu Hrvatska, kao članica EU-a, koristi strože regulative i harmonizirane mehanizme, dok Brazil i Nigerija nastoje ojačati svoje kapacitete u provedbi zakona i institucionalnom nadzoru.

Pandemija COVID-19 dodatno je testirala otpornost AML sustava, potaknula digitalizaciju financijskih usluga te otvorila nove ranjivosti, osobito u kontekstu zlouporabe državnih potpora i porasta korištenja kriptovaluta za nezakonite aktivnosti. Privatni sektor, osobito banke i fintech kompanije, igra ključnu ulogu kao "čuvar" financijskog sustava, a učinkovita provedba politika poput "Upoznaj svog klijenta" (KYC) te primjena umjetne inteligencije i blockchain analize mogu značajno unaprijediti praćenje i otkrivanje sumnjivih transakcija. Unatoč naporima, pranje novca putem offshore financijskih centara i dalje predstavlja veliki izazov, naglašavajući potrebu za snažnijom međunarodnom suradnjom i transparentnošću vlasništva nad pravnim osobama. EU, kroz osnivanje Agencije za borbu protiv pranja novca (AMLA) i regulaciju kriptoomovine putem Uredbe MiCA, postavlja novi regulatorni okvir

koji bi trebao povećati učinkovitost nadzora i smanjiti regulatorne praznine koje kriminalci iskorištavaju.

Ipak, daljnja istraživanja trebala bi se usmjeriti na procjenu stvarne učinkovitosti ovih regulativa, posebno u kontekstu digitalizacije financijskih usluga i sve većeg korištenja decentraliziranih platformi. Također, važno je analizirati ulogu offshore financijskih centara te mogućnosti za jačanje međunarodnih sporazuma koji bi omogućili brži povrat nezakonito stečenih sredstava. Tehnološke inovacije, poput naprednih sustava za prepoznavanje uzoraka u transakcijama i umjetne inteligencije, mogle bi igrati ključnu ulogu u suzbijanju financijskog kriminala, ali samo ako ih prati snažan pravni okvir i učinkovita provedba.

Iako su Hrvatska, Brazil i Nigerija poduzele značajne korake u jačanju svojih AML sustava, ključni problemi i dalje ostaju u provedbi zakona, regulaciji novih digitalnih tehnologija i prekograničnoj suradnji. Budućnost borbe protiv financijskog kriminala leži u kombinaciji snažnijih regulatornih okvira, naprednih tehnoloških rješenja i učinkovitije globalne suradnje.

LITERATURA

Knjige

- Cassara, J.A.; *Countering International Money Laundering: Total Failure is Only a Decimal Point Away*, FACT, 2017.
- Gilmore, W.C.; *Dirty Money: The Evolution of International Measures to Counter Money Laundering and the Financing of Terrorism*, Vijeće Europe, 2011.
- Shelley, L. I.; *Dirty Entanglements: Corruption, Crime and Terrorism*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014
- Sullivan, K., *Anti-Money Laundering in a Nutshell: Awareness and Compliance for Financial Personnel and Business Managers*, Apress, 2023.
- Van der Does de Willebois, E; Halter, E. M.; Harrison, R. A.; Park, J.W.; Sharman, J. C., *The Puppet Masters: How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It*, Svjetska banka, 2011.

Članci

- Ahmed K.; Wahaj, J.; Syed T.; Shamim, M.A.; *Global Illicit Financial Flows: Where Does Dirty Money from Developing Countries Become Legal?* South Asian Journal of Management Sciences, Vol: 15(2), 2021, str. 135–150.
- Machado, M.; *Similar in Their Differences: Transnational Legal Processes Addressing Money Laundering in Brazil and Argentina*, Law & Social Inquiry, Vol. 37, Issue 2, 2012, str. 330–366.
- Ministarstvo financija, *Tipologije pranja novca*, Zagreb, 2011.

Propisi i međunarodna izvješća

- Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji, SL L 127
- Uredba (EU) 2024/1620 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o osnivanju Tijela za sprečavanje pranja novca i borbu protiv financiranja terorizma i izmjeni uredaba (EU) br. 1093/2010, (EU) br. 1094/2010 i (EU) br. 1095/2010, OJ L, 2024/1620
- Uredba (EU) 2023/1114 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2023. o tržištima kriptoinovine i izmjeni uredaba (EU) br. 1093/2010 i (EU) br. 1095/2010 te direktiva 2013/36/EU i (EU) 2019/1937

- FATF, *Brazil: Mutual Evaluation Report 2023*. FATF, 2023.
- GIABA, *Federal Republic of Nigeria: 1st Enhanced Follow-Up Report*, 2022.
- GIABA, *Nigeria: 1st Enhanced Follow-Up Report & Analytical Tool*, 2023.
- MONEYVAL, *Croatia: 1st Enhanced Follow-Up Report & Technical Compliance Re-Rating*, 2023.
- MONEYVAL, *Croatia: 2nd Enhanced Follow-Up Report & Technical Compliance Re-Rating*, 2024.
- FATF, *The role of hawala and other similar service providers in money laundering and terrorist financing*, 2013.

Web-stranice

- Službena web stranica Ministarstva financija, <https://mfin.gov.hr/>
- Službena web stranica Hrvatske narodne banke, <https://www.hnb.hr/>
- Službena web stranica FATF, <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>
- Službena web stranica UNODC, <https://www.unodc.org/>
- Službena web stranica Vrhovnog suda Republike Hrvatske, <https://www.vsrh.hr/>
- Službena web stranica EUROPOL-a, <https://www.europol.europa.eu/>